

דבר בית ההוראה

עם תחילת השנה החדשה זה הזמן להודות לבורא עולם על החדש שעשה עמנו בשנה החולפת ובפרט כאשר ב"ה בית ההוראה וכלל הפעילות מתרחבת באיכות ובכמות וכולנו תפילה שכה ייתן ה' וכה יוסיף להגדיל תורה ולהאדירה.

כמו בגיליונות הקודמים גם הפעם אנו זוכים שאת הגיליון יפארו הלכות פסוקות ונעימות ממורינו הגאב"ד שליט"א על הלכות סוכה וארבעת המינים וכן הלכות ומנהגים לחג שמני עצרת ושמחת תורה, ועוד פנינים יקרים אשר תחזינה עיניכם.

כאשר שבר על שבר הושרנו והוסרה עטרת תפארת בהסתלקותו לשמי רום של מרנא רבי ברוך שמואל הכהן דויטש זצוק"ל בעל ה"ברכת כהן" זכינו להעלות עלי גיליון מדברי תורתו וכן שיחת הכנה מיוחדת על גודל מעלת יקרת מצוות ישיבת סוכה, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

כן מופיע בגיליון זה 'בירור הלכה' מקיף בדיני סוכה מפי עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א כאשר תחזינה עיניכם.

תודתנו נתונה לנציגי "בני תורה" בעירנו על הסיוע והאזון קשבת לכל צרכי בית ההוראה, ויבורכו על כך מן השמים.

חג שמח

משולחן גבוה

פסקים, הליכות והנהגות בענייני סוכות ושמחת תורה
מחוקט מכתבי מרן הגאב"ד הגאון הגדול
רבי מרדכי גרוס שליט"א

נישואין בין יוה"כ לסוכות

אשר שאל וכו'. נראה פשוט שאין מניעה מנישואין בארבע ימים בין יוה"כ לסוכות, דאף דחשבין ל' כמקצת יוה"כ, כדכתב בבאור הגר"א תרכ"ב סעי' ה' [ועי' ביאור הגר"א ספרא דצניעותא פ"ב], ובשל"ה [סוכה פרק נר מצוה או"א] כתב דאלו הימים כמו יו"ט יעו"ש, אינו אלא כדמיון ליו"ט, ולא דשייכא בו חיוב שמחה וכיו"ב. ולכן אדרבה מעלה הוא נישואין בימים אלו דתשרי הן ימי בני המלכות כנודע, ובנין בית ה' בנין מלכות, ומרן מו"ר בעל אבי עזרי זיע"א ה' נישואין בין יוה"כ לסוכות. ואף דהוי בזה ימי השבע ברכות בסוכות. וסוכות ענין גלות הוא, כמבואר בפסיקתא דר"כ [נספחים ב' פרשה דב"ה באספך], ועי' מש"כ בזה ב"פני שלמה" סוכה כ"ז, ובספרו עה"ת אפיריון [אמור כ"ג מ"ב], ובדרשות מהר"י אסאד אמור דב"ה והנה, אין נראה דבהא דאית ל' שמחה שבבנין ביתו למהוי סתירה לגלות, ואכמ"ל טפ.

סכך הנקנה בחוצות העיר

בדבר אשר חשש מאד מעכ"ת בסכך הנקנה בחוצות העיר, דדלמא גזול הוא ממקומות אשר שייכים להממשלה, ויש שהקילו משום תקנת מריש דא"צ להחזיר. יל"ע דאפשר דהתקנה הוא רק בגזול גופי, דהא טעמא משום דלא

ימנע מלעשות תשובה ע"י סתירת סוכתו, אבל לא שייכא הא בקונה מגזול, ואפשר דהתקנה היתה אף בקונה משום דלא גריעא מהגזול, וגם כיון דקי"ל דתקנת מריש הוא רק בדעתו לשלם כדעת בעל העיטור המובא בטור, מאי דדעתו לפרוע כשיתברר הלכתא אי הוי גזילה לימות המשיח, לא סגי [בחשש גזל עכו"ם ליכא היתרא הנ"ל, כיון דלא ברירא דאיכא בהו תקנות השבים, עי' מקראי קודש סוכות סי' י"ח]. ובפרט אם גדר התקנה הוא דאחר דמשלם זוכה למפרע, וכהא דמבואר בהגהות רעק"א שם דגם אם לא ה' דעתו לשלם אם משלם אח"ז מהני דזוכה למפרע, ועי"ש במאי דציין למשאת משה המובא בשע"ת סי' תרנ"ח סק"ו.

והנראה כיון דתלין דאיכא יאוש וש"ר דמהני, כמבואר סי' תרל"ז ס"ב ותרמ"ט ס"א, וכתב בב"ה"ל שם דב"ה אלא דאף בגוונא דלא ידוע להם הגזילה שייכא נמי יאוש, ואף דמבואר שם בלולב, ובסי' תנ"ד ס"ד באכילת מצה דמ"מ אין לברך כיון דקאתי ע"י עבירה, כמבואר בראשונים בכ"ד, אבל חזינן בהל' סוכה דמבואר דמהני יאוש וש"ר, ולא כתב המשנ"ב דאין לברך, מוכח דס"ל דמברכין [והוא דלא כהררי קודש על מקראי קודש עמ' כ"ב דהשווהו ללולב]. וטעמא י"ל כיון דבתקנת מריש ס"ל להמשנ"ב בסי' תרל"ז ס"ק א' ט"ו

בעניין סוכה שהיא ביתו
שרר בו כל ימות השנה
מרן עמוד ההוראה הגאון הגדול
רבי עזריאל אויערבאך שליט"א
עמוד 9

שיחת הכנה לחג הסוכות
מרנא בעל
ה"ברכת כהן" זצוק"ל
עמוד 7

בעניין שווי אחרון ושאר
חפצי מצווה
מרנא בעל
ה"ברכת כהן" זצוק"ל
עמוד 6

דמברך נמי, יעו"ש בשעה"צ ראייתו [אמנם הברכ"י כתב משמי' דאבודרהם דאין מברכין, וכ"כ במאמר מרדכי, וכן משמע בשו"ע הגר"ז סי' רל"ז סק"א, ובכף החיים ס"ק כ"ט נמי דאין מברכין], וכיון דלא יראה תמוה דאחר תקנת מריש מברכין ויאוש ושו"ר אין מברכין, תקנו נמי דבכל גוונא דהוי שלו מברכין. ויש לצרף נמי הא דהאריכו בשו"ת מחזה אברהם או"ח סי' קמ"ב, ושו"ת להורות נתן ח"ד סי' נ"ג וכו' דקרקעות דידן הרי כולהו נקנו מעכו"ם שגולוהו מישאל וקרקע אינה נגזלת. וי"ל דכיון דלא חשיבא גזילה לא מתחשבינן דהוי מחמת עבירה.

ד' ימים שבין יוה"כ לסוכות

ראיתי את אשר כתב בכוונת ביאור הגר"א סוסי' תרכ"ד בטעמא שאין נפילת אפיים בד' ימים שבין יוה"כ לסוכות דהוי כיוה"כ, דהוא ראשון לחשבון עוונות, וכתב שאין המכוון דהוי יום מחילה וכפרה כיוה"כ, אלא הוא שמחה דמסוכות הוי רק ראשון לחשבון, ולהכי אין אומרים תחנון.

הנה כמדומה בפשטות דברי רבינו הגר"א זיע"א הוא, כמבואר בזוה"ק פ' ויחי דף רכ"א א' שרק ביום ראשון דסוכה נגמרת החתימה, וביאר בספר אורי וישעי ח"ג מאמר א' או"ד דהדין על דבקות ודעת שיש בין ישראל לקוב"ה הוא בארבע ימים אלו, והוא סוכות דהוי דבקות, וע"כ איתא במדרש תנחומא פ' אמור דביום ראשון דסוכות מוחל להם, ואומר מכאן ואילך חושבנא, דבדבקות ויחוד אין שייכא הסתכלות בעוונות, יעו"ש באריכות, והוא כוונת האריז"ל דסוכות הוא בבחי' "וימינו תחבקני" כנ"ל. ובשפ"א סוכות תרנ"ב ביאר דבימים אלו הוא הנהגה שאין בו מקומות שהחטאים פוגמים שם, ולכן ידו פשוטה לקבל שבים, ועי' אור גדליהו עמ' ט"ו, ולפ"ז גם מתבאר דברי רבינו הגר"א זיע"א.

קניית ארבעת המינים אחר יוה"כ

ב ה א דכתב בדרשות חת"ס [דרוש ב' לסוכות שנת תקנ"ה] דאין להכין ארבעת המינים קודם יוה"כ, כי חז"ל המ ש י ל ה ו את הכידון, ואת הלחין את שתופס עד גמר הניצוח והוא הכידון אחר י משמואל סוכות תרע"ח דב"ה והנה], ונראה דאם מביאין לו אתרוג שרי לקבלו. והנ"ל הוא על חיפוש אחר ארבע המינים, ועי' בלקט יושר כתב עובדא שקנה אתרוג קודם לט' אב.

במט"א בסי' תר"ג ס"ה כתב שנוהגין אנשי מעשה לחפש קודם יוה"כ, ועי' סי"ג שבמוצאי יוה"כ יעי' בו אולי אירעה בו קלקול, וכן האריך בשער יששכר חודש תשרי [מאמרי מאני דקרב או' ט"ז]. אגב יש שמוכנים ליתן אתרוג לאנשים עבור שיתפללו עליהם או יברכוהו, נראה שגם דעפ"י האריז"ל [שעה"מ פ' עקב, ע"פ הזוה"ק תרומה קכ"ח

ע"א] דיש להוציא ממון על המצוה [עי' בכה"ח תנ"ד סק"מ], אבל לא נצרך בהכרח ממון אלא בעיקרא שצריך להתאמץ עבור זה, א"כ בכלל זה תפלה עבור הנותן, ופשוט.

באתרוג מהודר

יש בעלי ממון שביכולתם להשיג אתרוג מהודר ביותר בדמים מרובים, כמדומה שאין מן הראוי שבהקפות ההושענות יהי' מובלט אתרוגם, בין האברכים, שרואים אתרוגיהם ונמס לבם בקרבם שאין להם הזכות לאתרוג מהודר, ועי'.

אגידת לולב

יל"ע במי שבידו לאגוד הלולב, האם יכול לעשות שליח שיאגוד לו, דלפי מה דאיתא סוכה מ"ה א' אמר רבי אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן וכו', וכתב המהרש"א שאגידת הלולב הוי כבניית המזבח והנטילה כאילו הקריב קרבן, והנה בניית המזבח הוי מצוה, ובמצוה כללא הוא דמצוה בו יותר מבשלוחו, ועי'. ובאלף למגן על המט"א כתב, ונכון שיאגוד ע"י אחרים, כדי שלא יתחייב זמן בעשייתם, ולא נהגו כן.

מספר העלים שבלולב

ראיתי שבספר הפרדס [המיוחס לרש"י] כתב בשם רבינו קלונימוס, שיהי' בלולב לא פחות מששים עלים, כמספר אותיות של ברכת כהנים, כי לולב הוא נמי על עסקי ברכה לרצות על המים, כמבואר תענית ב' ב', וכיון שנפיק מפומייהו דראשונים בודאי יש להדר כן. בספר התודעה הובא שיש להקפיד על ששים ושמונה עלים כמנין לולב, ועדין לא מצאתי מקורו.

ובספר שבלי הלקט סדר חג הסוכות סי' שנ"ח כתב וז"ל, ובשם רבינו קלונימוס ז"ל מצאתי שצריכים להיות ששים עלים בלולב לכל הפחות כנגד ברכת כהנים, שיש בה ששים אותיות, והלולב נמי על עסק ברכה הוא בא לרצות על המים. ובעל הדברות [כתב] יש מוסיפים בהדס עד שבעים כמנין שבעים פרים, ויש מוסיפים כמנין לולב וכמנין הדס והכל לנאותו, ואם רצה להוסיף בין בהדס בין בערבה מוסיף, ובבלי כתב אם רצה להוסיף בהדס מוסיף, שאר מינין אינו מוסיף ואינו גורע, עכ"ל.

מצות ארבעת המינים בירושלים

הובא רמז בקרא 'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחת' [תהלים קל"ז ו'], 'אעלה' ר"ת אתרוג ערבה לולב הדס. אולי נרמז בזה דעת הרמב"ם [פ"ב משופר ה"ח, ומיני' לארבעת המינים, עי' במפרשים פ"א מלולב הי"ג] שבכלל 'לולב ניטל במקדש כל שבעה ימים' הוא ירושלים [ולדעת הביכורי יעקב או"ח סי' תרנח אף בזה"ז, כידוע], וארבע המינים מורים על שמחה, והוא דברירושלים איכא טפי שמחת ארבעת המינים שהוא מדאורייתא כל הימים, ומכאן זה איתא השפעת ה'אתרוג' שהם ת"ח על ערבה שהם ע"ה כדברי חז"ל [מד"ר ויקרא פ"ג סי' י"ב], ולכן הוסמך אתרוג לערבה.

ת"ח בעשיית סוכה

בהא דנהגו ת"ח לסכך הסוכה, אף שאין לת"ח ובפרט אם יש לו מינוי על הציבור לעשות מלאכה בפני שלשה, כמבואר בגמ' קידושין ע' ע"א, ורמב"ם סנהדרין כ"ה ד', שו"ע חו"מ סי' ח' א', אבל כיון שהוי מצוה מותר, כמובא בשע"ת סי' תרכ"ה סק"א, וכ"ה במחז"ב שם ס"ג, ושו"ת חווי"י סי' ר"ה. נראה דגם אם יש לו אפשרות שלא יראוהו, מותר לו לכתחלה שיהי' באופן שיראהו, כיון דהוי מצוה הוא כבוד המצוה שמוכיח כן ע"י שעושה המלאכה. ונראה דלאו דוקא את הסכך, ה"ה העמדת הדפנות.

בגד על הסכך

נשאלתי בבגד שהונח על הסוכה שכנגד הרוח יש בו ארבע טפחים, ובעמידתו אין ארבע טפחים. הנה מובא באחרונים שגם בנע ברוח כשהוא סכך פסול פוסל, כגון אילן שהוי מעל הסכך כשנע ברוח יש להחמיר, כמש"כ במקראי קודש, ועי' ספר הסוכה בירורים סי' ע"א. אבל לא דמי לני"ד, כי סכך שפסול הוא רק כשנע ברוח לא חשיבא לסכך פסול, ואכתי צ"ע.

דפנות הסוכה ממשות ונצרכים לפרקה לצורך שמחת תורה

נשאלתי מיישיבה שרוצים לבנות סוכה והדפנות המה מהמטות שבישיבה, ונצרכים למטות בשמחת תורה, ושאלתם האם מותר לסתור הסוכה בחוה"מ, פשוט דמשום הא לא חשיבא שאינו ראוי לשבעה. הנה משום ביטול הקדושה, כבר דנו בזה האחרונים, ונוטים רבים להתיר, מ"מ לכתחלה יש להחמיר [בעיקרי הד"ט ב', ס"ח ס"ל לאיסור, וביד רמה ב"ב ו' ב' מבואר דשרי, ועי' מה דהובא בספר "הסוכה" ח"ב עמ' תקס"א].

ומשום איסור סתירה בחוה"מ, הנה בנין סוכה ביו"ט י"א שהוא איסור תורה [פמ"ג שט"ו א"א סק"א], וי"א שהוי מדרבנן כי אין בו חיבור [שו"ת עטרת חכמים או"ח סי' ו', שו"ת חבלים בנעימים ח"ג או"ח סי' ל']. ולכאורה סתירתו נמי תליא בהנ"ל, ואפשר דהסתירה הוי מעשה הדיוט והוי לצורך היו"ט ושרי, ועי' שש"כ פרק ט"ז הערה קע"ז. אמנם עדיפא שיסתירוהו ע"י עכו"ם, ובזה אם איסורו דרבנן הוי שבות דשבות במקום מצוה ומותר, ועי'.

שטף את הסכך והניחו על הסוכה לצל ולייבוש

נשאלתי במי ששטף במים סכך הסוכה, ואח"ז הניחם לשם צל וגם כוונתו שבאופן זה יתייבשו העצים, אי מיחסר בכוונה לשם צל. הנה בכוונה לשם סוכת חג ולשם דירה קבועה, מתבאר מהגר"ז סי' תרכ"ו ס"א דפסולה, ועי' מש"כ בזה מרן מו"ר הגריש"א זצ"ל בפסקים ותשובה שבסו' ספר "הסוכה". אמנם יש לחלק, דהתם הוי בעצם הסוכה ואינו אלא לחג בלבד, אבל הכא לא הוי בעיקר הסוכה אלא כוונה נוספת בהנחת הסכך.

נסרים שיש בהם טפח האם מועיל לעשות בהם חורים

נשאלתי האם יועיל עשיית חורין בנסרים שיש בהם טפח. נראה דבהאי דינא דשו"ע שלא לסכך בנסרים פחות מד"ט [שו"ע תרכ"ט סי"ח], הוא משום שמא יבוא לסכך גם באופן שהגשמים לא ירדו

בסוכה כלל, ולהאי טעמא כשיש חורין לא שייכא, אמנם המשנ"ב שם ס"ק מ"ט כתב דאיכא משום גזירת תקרה, וזה אפשר דשייכא גם בחורין. ובעיקר הדבר י"ל, כיון שאפשר לסותמם גזרינן בזה שמא יבוא לסותמם. ובעיקר הדבר יל"ע האם איכא האידנא גזירת תקרה בפחות מד' טפחים שהרי אין בונים בית בנסרים, ורק משום גזירה שישב בלא שירדו גשמים.

תפלה בסוכה

בדברי הר"מ פ"ו מסוכה הל' ט' שכתב "המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה" [בלימוד תורה משמעות הר"מ שם דבלימוד בעיון חייב ללמוד חוץ לסוכה, ועי' צפנת פענח שם מה דביאר טעמא על פי הרא"ש פ"ב מסוכה, אמנם בלחם יהודה ס"ל בכונת הר"מ שהוא רשות, ובשו"ע העתיק לשון הר"מ, והרמ"א בתו"ד כתב שהוא רשות, ודעת רש"י סוכה כ"ח ע"ב דהוי רשות], והב"ח ביאר שאם יכול להתפלל בסוכה בכוונה יתפלל, ואם לאו יתפלל חוץ לסוכה,

ולדבריו צ"ב הלשון "אם רצה" דלא תליא ברצונו. והט"ז ס"ק י"ד פירש שתפלה כל השנה שאינה אלא בבהכ"נ אין חיוב בסוכה, ופליג על הב"ח, ולדבריו צ"ב מאי החידוש ש"רצה מתפלל", ומאי הו"א שלא יתפלל בסוכה, והמ"א ס"ק י"ד נראה כהב"ח, כמבואר בפמ"ג שם, והעתיק דברי המג"א במשנ"ב שם סק"ב, ובשלטי גיבורים הביא דברי הר"מ הנ"ל, וכתב שתפלה צריכה כוונה ויכול להתפלל חוץ לסוכה, אבל ק"ש קורא בסוכה, והוא כדברי הב"ח, וצ"ב כנ"ל דבכה"ג שאינו יכול לכיון חייב להתפלל חוץ לסוכה ולא תליא ברצונו [ועי' ערוה"ש שם סעי' י"ט], ועי' בכ"ז בספר זכרון אברהם פרק כ"ד. ויל"ע בכה"ג שיכול לכיון בתפלה בסוכה, אי דוחה אף תפלת ציבור, או דנימא דהמכוון בכה"ג שיכול להיות ציבור בסוכה, או שאין לו תפלת ציבור בלא"ה. ואפשר דהא שאין יכול להתפלל בציבור חשיבא כמצטער כיון דקבלת התפלה הוא טפי בציבור, ומשום דקבלת התפלה הוא טפי בבהכ"נ, י"ל דמכא דהוי בצילא דמהימנותא מהני נמי כבהכ"נ לקבלת התפלה.

תפלת הדרך בסוכות

בדבר מי שמקפיד קודם אמירת תפלת הדרך להסמיך לברכת הנהנין, כמבואר שו"ע סי' ק"י סעי' ו', אבל בסוכות אין בידו כי מהדר שלא לאכול או לשתות כלל חוץ לסוכה, יש לו עצה להסמיך לברכת הריח, ואם אין לו, עדיפא שיאמר תפלת הדרך בלא להסמיך, מאשר אכילה או שת' חוץ לסוכה, כמבואר בראשונים בר"מ פ"ו ה"ו, ובר"ן י"א ע"ב ד"ה מעשה [הובא בב"י], ושו"ע או"ח סי' תרל"ט סעי' ב' דה"ז משובח, ועי'.

כבונת מצות ישיבת סוכה

בדבר דבריו הנפלאים של המנוחה וקדושה ח"ב פי"ח אשר הראה מעכ"ת בחוה"מ. נראה דלדבריו הוא חובה להרגיש ד"ז דנמצאים בענני כבוד, כדביאר הב"ח דבמצות האכילה בעי לכון נמי טעם המצוה, משום דכתיב למען וכו', וא"כ הכ"נ בעינן להרגיש כנ"ל. י"ל דהוא נמי הנ"מ בפלוגתא אי סוכות ממש או ענני כבוד, אמנם אפשר דגם למ"ד [סוכות ממש ה' באותו דרגה ואופן כלמ"ד שענני כבוד ה']. ולפי"ד המנוחה וקדושה מתבאר הא דעמדו האחרונים דאמאי נשים פטורות מסוכות, דהא אף הן היו בענני כבוד [כהא דמחייבין משום דאף הן היו באותו הנס], משום דנשים אינם בדרגת ענני כבוד הנז' שם, ובהם לא ה' אלא הגנה בלבד, ועי' יפה ללב סי' תר"מ סק"א. ויש להטעים הדרשה בגמ' סוכה כ"ח ע"א ד"האזרח" למעוטי נשים, ד"האזרח" רומז על דרגה בשכינה עמו דכתב בספר הנ"ל, והא לא שייכא בנשים ולכן נתמעטו, ועי' בספר דבש לפי [מהחיד"א זיע"א] מערכת ז' או"כ, ושו"ת רב פעלים ח"א בסוד לישרים סי' י"ב.

ברכת לישב בסוכה בנשים

בדבר אשר הזכיר מעכ"ת דאפשר דנשים המברכות לישב בסוכה יברכו קודם ברכת הנהנין, דלא להו הפסק כיון דהוי רשות, כהא דמצינו להרבה פוסקים דס"ל דמה"ט ברכת שהחיינו קודמת לברכת הנהנין וכו'. וחשבתי ראי' להא, דהנה בחכם צבי בהוספות סי' ח' הקשה להסביר דנשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא, מגמ' סוכה ב' ע"ב בהילני המלכה דתירצה דאף דהסוכה פסולה היא מ"מ בלא"ה פטורה היא, והקשה דמ"מ הו"ל למחות בידה שלא תברך, וראיתי באוצר מפרשי התלמוד שם [ופלא שלא הזכירו דהיא קושית החכ"צ] בהערה ס"ד משמ"י דהאשיל אברהם שמונת ה' לה לברך משום חינוך בני', כמבואר שו"ע סי' קס"ז ס"ט [ויש לפלפל בזה], ואי נימא דברכת לישב בסוכה הוא אחר ברכת הנהנין, אינו אלא בחיובא דידה אבל לא משום דחיוב בני' דלגביהם ודאי הפסק, וא"כ הו"ל למחות בה שלא תברך אח"ז, ומוכח דאף לעצמה מברכת קודם, מ"מ אין ראי' זו אלא לחדודי, ומשמעות הפוסקים דמברכת כאיש, יעוי' בלבוש סי' י"ז ס"ב, וערוה"ש סי' תר"מ ס"ב. וצ"ל דלא דמי לשהחיינו, דהתם מצטרף טעמא דהאחרונים משום דברכת שהחיינו על הראי' ורק לא נהגו כן, ועכ"פ בעי להקדימו, יעוי' בכך החיים סי' רנ"ה ס"ג. ועוד דהתם עיקר הברכה הוא רשות, משא"כ הכא אינו אלא בנשים, ועוד דדעת שו"ת התעוררות תשובה סי' קל"ו דאחר שנהגו לברך אית עלייהו כבר חובה במצוה יעוי"ש [וכמדומה דאין משמעות הפוסקים הכי].

ציאה מהסוכה

בדבר מש"כ בספר "מנוחה וקדושה" ח"ב פי"ח. נראה דלדבריו יש להבין הא דהקפיד מאד היסוד ושורש העבודה שלא לצאת מן הסוכה אלא לצורך גדול וכו', עפ"י מה דכתב בחכמת שלמה רס"י ק"ד דאיסור הפסק בתפלה חמירא טובא [ואף כתב דהוי כאבזרייהו דע"ז יעו"ש], משום דעתה השכינה עמו ומפסיק ממנה, והכי נמי בסוכה לבעלי הדרגה השכינה עמהם בסוכה ולהפסיק מהשכינה חמירא טובא [להכי מי שאינו בדרגה זו, ודאי ליכא חומרא הנ"ל]. י"ל דהוא ה' נמי טעמא דהצדיקים קדושי עליון זיע"א שלא יצאו מסוכתם אף בירידת גשמים, משום דאף דהשכינה אינם שם, מ"מ רשימא דשכינה איכא גם אח"ז וחששו מלהפסיק.

בדברי האחרונים שלא לצאת מן הסוכה כלל

מכתב מעכת"ה הגיעני, ובו כתב משמ"י דמון החזו"א זיע"א דלא לצאת כלל מהסוכה הוי בכלל בית האסורין, ואין זה תשובו כעין תדורו. ויל"ע, דבמשנ"ב תרל"ט ס"ק מ"ז הובא מהאחרונים ענין זה דישבו כל הסוכות ולא יצאו, ובגמ' סוכה מ"ג ע"א וע"ב ילפינן ישיבת סוכה משיבת ימי המלואים דיום ולילה, ושם הרי לא יצא מפתח העזרה, כמבואר בקרא ויקרא ה', וכן ילפינן מהתם ריש יומא דכה"ג ז' ימים קודם יוה"כ מפרשין אותו וגם לא יצא מלשכתו, ובפשוטו תליא בדרגת האדם, דאם זוכה דהסוכה הוי גן עדן דהוא תיקון חטא אדה"ר, כמבואר בכתבי האריז"ל כי מ"ה ועד אחר חג הסוכות הוא זמן התיקון של החטא, והוא ע"י שבעה רואי פני המלך הם הרועים הקדושים שהשכינה עמהם, וכמו שהאר"י בהקדמת ספר "אורי וישעי" ח"ג, בכה"ג אינו בית האסורין אלא גן עדן, והחזו"א קמירי באנשים שאין זוכים לזה, וכנראה בזה"ק פ' אמור דאיתא תרי דרגות בזה. ואפשר דיש הזוכים להעביר הסוכה עמהם

בכ"מ, דמכח הסוכה מסוככין בצילא דמיהמנותא עם שבעת הרועים בכ"מ.

ומה דפטירי ממזוזה בסוכה, אף דהוי לגבייהו דירתם האמיתי דהוא ג"ע, משום דכשם שבמקדש פטור ממזוזה, וכמבואר יומא דף י"א, הכ"נ בסוכה דהוי כולו קודש לה' [ובדרך זה יש לבאר בדרוש וכו' כוונת המשנ"ב דגם כשישן לא להוציא השולחן, דהמכוון לדרגה שבשולחן, גם כשיש מטה שהוא יסוד וקדושה כידוע נצרך לבחי' שולחן, ויש הרבה להאר"י בזה]. ומה דהגמ' מדגישה סוכות קבע ודירתו ארעי, אכתוב אי"ה בלנ"ד.

להיכנס לסוכת חברו לאבילת פירות

יל"ע בהא דשרי להיכנס לסוכת חברו, דניח"ל לאיניש לקיים מצוה בממוני' [עי' סי' תרל"ז משנ"ב סק"ט, ועי' סי' י"ד ס"ק ד', י"ג] אפשר שרק בדבר שמן הדין אסור לאכול חוץ לסוכה, אבל אם אין זה אלא בגדר הר"ז משובח כאבילת פירות וכו"ב חוץ לסוכה, יתכן דלא אמרינן ניחא ל' וכו'. ויש אריכות בזה.

חובת חינוך בסוכה

בדבר אם מחמת בנו המצווה בחינוכו שישן שם, נצרך לצאת מן הסוכה, ודעת מעכת"ה נוטה שאין זה סיבה שלא ישן הבן בסוכה, דתשובו כעין תדורו, וגם בדירה אם אינו יכול להיות בחדר שהבן ישן, יוצא מחדרו. יש להוסיף, דמצווה על חינוכו שישן, ומה דמחמת זה לא ילמד וכו"ב בסוכה, הרי אין זה חובה כאכילה ושינה. אמנם ה"ט לא סגי בגוונא דאורח שישן בסוכה, ועי"ז א"א לשהות שם, דיהא סיבה זו שלא להזמין. אבל לטעם מעכ"ת הוי תשובו כעין תדורו וסגי בהא, ומסתבר דברי מעכת"ה מכוונים להלכה למעשה.

הוצאת כלים מהסוכה אחר סעודה שלישית

נשאלתי, האם אחרי סעודה שלישית מותר להוציא את הצלחות וכו' מהסוכה. והשבתי דשרי, שהוא כבודה של סוכה שלא להניח בו מהא שאכלו כבר, ואף שאין מסירין בכל שבת משום הכנה, אבל שייכא בזה כבודה של סוכה להסיר מהסוכה ולא חשיבא להכנה.

אמירת הושענות בשבת

נשאלתי באמירת הושענות בשבת, הא"ך שרי, הרי אין מבקשין צרכין בשבת. אפשר שכיון שלא מפרטים הבקשה אלא באופן כללי מבקשים ישועה, לא הוי בכלל איסורא דבקשת צרכין, ועי' לבוש סי' תרס"ג סעי' א'. ובסי' רפ"ח נאמרו בפוסקים כמה טעמים באופן דהוא על סדר התפלה, ולכ' טעם זה דטופס ברכה הן, כמובא בירושלמי גבי רענו זוננו בברהמ"ז ל"ש הכא, או דהוא על תוספת טובה ולא על צער, עי' בעטרת זקנים שם.

זמן החזרת הס"ת בחביטת ההושענות

אשר שאל וכו'. כמדומה דיש לנהוג שהחובטים בזמן אמירת קול מבשר, מחזירים הס"ת לארון קודם 'קול מבשר', דלא שייכא חביטת הערבה להס"ת ליד הבימה, אמנם כיון שראינו שרבים מבתי כנסת לא נהגו כן, אין נראה לשנות בזה, אבל עכ"פ שידונו בזה הרב והגבאים, ועכ"פ לא להחזיר בתחילת תענה אמונים וכו'.

הוצאת ס"ת כדי להקיף

מי שאיחר את הקפות דהו"ר. נראה פשוט שאינו יכול להוציא ס"ת לצורך הקפותיו [ואפשר שאם בלא"ה מוציאין ס"ת לגוללו לצורך מחר, בזה אפשר להניחו מעט שיוכל לעשות הקפות], אך מ"מ יקיף את הבימה לחוד, דכמדומה בסידור רס"ג מוזכר הקפה לבימה ולא הוזכר ס"ת, וכמו"כ בר"מ [ועי' במשנ"ב סי' תר"ס א' נוהגין לעלות על הבימה שהיא נשאת לנו במקום מזבח - אמנם כתב דהקב"ה השיב לאאע"ה דכל זמן שבנין קורין בסדר הקרבנות מעלה וכו']. אמנם אח"ז בתקופת הגאונים הוצרכו לס"ת שיקיפוהו. וכמו"כ בירושלמי [סוכה פ"ד ה"ג] הושווה לשבע פעמים שהקיפו ביריחו, והאריכו בזה שגם בהו"ר התכלית הפלת האומות, לפי"ז לא שייכא בדייקא להקפת הס"ת, ולכן בכה"ג שאין לו אפשרות להקיף ס"ת, יקיף את הבימה.

זמן קריאת בראשית בשמחת תורה

בבהכ"נ שהובטח לחתן בראשית, וטעו באמירת הזמן שיקראו בתורה, ועתה יש להמתין זמן, ונשאלתי האם אפשר לקרוא פ' בראשית אחרי התפלה. נראה שלכתחלה יש להמתין שלא להפסיק בתפלת מוסף, להטעם שקורין בראשית משום נעוץ סוף התורה בתחלתה, כמש"כ בספר יצירה שכן הוא בתוה"ק [טעם זה כתב בתיקון יששכר], אבל לטעם הטור סי' תרס"ט שלא יהא פתחון פה לשטן שמסיימים ולא מתחילים, אפשר גם אחרי התפלה, ומ"מ נראה שבשעה"ד שקשה לציבור להמתין, יקראו אחרי התפלה בראשית, וכן קריאת מפטיר.

מוחזק להיות חתן בראשית

בדבר מי שהוחזק במנין מסוים לקבל חתן בראשית, אבל משנה שעברה כבר אינו מתפלל שם אך בא לקריה"ת לקבל עלייתו, האם חשיבא שהוחזק וא"א ליתנו לאחר. נ"פ דלא הוי בכלל חזקה, דחזקתו היתה לקבל כאחד מהמתפללים ולא כאשר לא שייכא לתפלה שם, ואף שבשנה שעברה נתנו לו, לא חשיבא להמשך החזקה כלל כי אין הדרך מיד להפסיקו, אבל בשנה זו אם לא התפלל לית ל' חזקה.

נשים בשמחת תורה

בדבר מי שהתיר בבהכ"נ דבשמח"ת יקיפו גם הנשים בעזרת נשים, ומעכת"ר העיר וכו'. בודאי הוא כמו שכתב מעכת"ה דכיון דלא נהיגי בזה עד עתה הוי פריצותא, ויש למחות. ונראה דהוא משום דריקוד נשים ליד ס"ת, וכ"ש באחיזתו הוי בזיון לס"ת, ולא הוזכר בשו"ע יור"ד סי' רפ"ב ס"ט אלא דמותר ליגע בס"ת ואף בזמן נדותם, ולא יותר, וגם לא בריא דשייכא בהו השמחה לגמרה של תורה. ובאחרונים דנו בערב פסח אם אשה נפטרת מתענית בשמיעת סיום מסכת.

אגב, ברי"ף גיאות הל' לולב ובמנהיג אתרוג או' נ"ט הובא תשובה מרב האי גאון דנשאל במה שנהגו בשמח"ת לעשות עטרה לס"ת ולסובבה בצעיפי נשים וכו', ולתת עלי' כל חלי ונזמי הנשים וטבעותיהם ותכשיטיהם שעליהם ונותנין על התורה, כשמוציאין אותה בעת הקריאה על ראש הקוראים, ודן שם משום איסורא דלא ילבש, וכתב דשרי דאין זה דרך תכשיט אשה ע"ש. ואולי כוונתו שמוכח שאין זה לשם תכשיט אלא לכבודה (של גדרה) של תורה. מצינו הנחת תכשיטי נשים על ילד הנפדה, והתם משום חביבות המצוה, כבמביאי הביכורים במתניתין ה"ב מ"ג, וגם אפשר דהוי כה"ג בשמחת תורה.

נחך בית ההוראה המפואר

בראשות מורינו הגאב"ד שליט"א בעיר אלעד

ברכותינו שלוחה - אחותנו את היי לאלפי רבבה - עם חנוכת בית ההוראה המפואר בראשות מורינו הגאב"ד שליט"א בעיר אלעד אשר יהווה תל תלפיות לשאלות בהלכה לעצה ולברכה עבור רבים מתושבי העיר אשר יזכו לקבל את ברכת ה' מלוא חופניים, ויהי רצון שיתרחבו גבולי הקדושה ויזכה מורינו הגאב"ד שליט"א להאריך ימים על ממלכתו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא להגדיל תורה ולהאדירה.

מרן הגאב"ד שליט"א
בלשכת בית ההוראה החדש באלעד

משולחן גבוה

שיעור ממרן רבינו רבי ברוך שמואל הכהן דויטש זצוק"ל.

בענין שווי אתרוג ושאר חפצי מצוה
[נמסר בשנת תשע"ד. נערך ע"פ הכנת השומע]

סוגיית הגמ' ודברי תוס'

א. מבואר במשנה בסוכה (לט.), שהקונה אתרוג מעם הארץ בשמיטה אינו רשאי לשלם לו על האתרוג. וטעם הדבר מבואר בגמ', לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות.

וכתבו תוס', יותר ממזון שלש סעודות - משמע שיש בדמי אתרוג יותר ממזון שלש סעודות. והא דתנן פ"ו דמעילה (דף כא.) נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג באחת ובאחת רימון, התם באתרוג פסול דלא בעי ליה אלא לאכילה, אבל הכא כשר והדר לברכה דמיו יקרים. עכ"ל תוס'.

ספק האחרונים

ב. ולכאוי' יש להוכיח מדברי תוס' לנידון שהובא בכמה אחרונים, לענין דבר ששווה רק פרוטה ובגלל שראוי למצוותו שווה הרבה, מה נחשב שוויו האמיתי, ונפק"מ למזיק ועוד כמה וכמה דינים. והמל"מ (אישות פ"ד ה"ט) ועוד אחרונים דנו כע"ז, במקדש אשה בדבר שאינו שווה פרוטה ובגלל מצוותו שווה פרוטה, האם היא מקודשת.

ספק זה שנסתפקו בו גדולי האחרונים, נוב"י מרכה"מ פתח"ש, אינו מובן לכאוי'. כי הסברא הפשוטה היא ששווי החפץ נחשב לפי המחיר שהוא נמכר. [ובאתרוג יתכן להבין שאין בו שווי אמיתי כי זה שווי רק לז' ימים, אך בדברים אחרים כגון חוטי ציצית זה דבר ששווה תמיד]. ובס"ד יבואר ד"ז בסמוך.

ההוכחה מהרמב"ם בדן זקן ממרא

ג. באחרונים הובאה הוכחה מדן זקן ממרא. שדינו, שאינו חייב מיתה אא"כ הורה בדבר שזדונו כרת. ופסק הרמב"ם בהלכות ממרים (פ"ד ה"ב), שחייב גם אם הורה בדבר שאין בו כרת אלא הוא מביא לידי כרת, כגון בעיבור השנה, שמביא לידי כרת על חמץ בפסח, והאר"ך שם הרמב"ם בהרבה אופני הוראה,

שיש מהם נפק"מ לחיוב ממון וממילא נפק"מ לקדושי אשה, וסיים, שצריכין לבדוק ולחקור, אם היתה מחלוקת זו מביאה לידי דבר זה ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפילו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, בין שהיה הזקן מיקל והן מחמירין בין שהיה הוא מחמיר והן מקילין חייב. והאופן שנחשב שאינו בא לידי כרת, הוא שנחלקו על מצוות, כגון לולב או ציצית, האם הם פסולים או כשרים, [כמבואר ברמב"ם שם, ה"ג].

ובתשובת מהר"ש לנדא, בנו של הנודע ביהודה (בנובי"ת אהע"ז סז), הביא בשם מו"ה גבריאל איצק, שיש לפשוט מזה את ספיקו של המל"מ, ולהוכיח שמה ששווה בגלל המצוה אינו נחשב שווי. דאם לא נימא הכי, יקשה, שאם הזקן ממרא נחלק על חפץ שבעצמו אינו שו"פ ושווה רק בגלל מצוותו, א"כ זה מביא לידי כרת, שהרי נפק"מ אם קידש אשה בחפץ זה, האם היא מקודשת או לא. אלא מוכח שמה ששווה בגלל המצוה אינו נחשב שווי.

[ואגב יש לציין, שהארצות החיים ומהרי"ט אלגאזי העירו, שגם בציצית יש נפק"מ לגבי כרת, שאם היא כשרה אין בה הוצאה בשבת. וצריך לדעת היכן הגבול בנפק"מ כעין אלו. ואכמ"ל].

ויתכן להוסיף בהבנת הדבר, למה לא אזלי לפי המחיר שאנשים מוכנים לשלם, שידוע שיש נידון באחרונים לגבי חפץ שאינו שווה כסף בשוק, אלא שווה רק לאדם אחד, כגון תמונה משפחתית. ש"א, [וכן מוכח בנתה"מ], שדנים לפי השווי בעצם, ולא מודדים לפי המחיר שאדם מסוים מוכן לשלם. [משקפים אינם שייכים לנידון זה, כי כשהם חדשים החומר שבהם שווה כסף, ורק קשה למוכרם]. ונראה שגם חפץ ששווה רק בגלל מצוותו, ובפרט בגלל מצוה של גברא מסוים, זה לא שווי עצמי של החפץ. ובאתרוג יפה יתכן שיש יופי מסוים בעצם האתרוג שיש ממנו נפק"מ למצוותו, אבל בציצית יותר מהודרת [כגון ניפוץ לשמה], אין יותר שווי עצמי, והשווי הוא רק בגלל שאנשים צריכים דבר כזה ומסכימים

לשלם בשביל זה, וזה רק שווי יחסי, ולא שווי בעצם.

הראיה מתוס', ודחיה

ד. והנה, מדברי התוס' שהבאנו מוכח לכאוי' שדבר ששווה למצוותו נחשב ששווה יותר מדבר שאינו שווה למצוותו, ולא כמו שהוכיחו האחרונים ששווי למצוותו אינו השווי האמיתי.

אבל נראה שיש לחלק בין נידון התוס' לנידון המל"מ, שיתכן שיש חילוק בין דבר שבעצמותו לא שווה פרוטה לבין דבר שבעצמותו שווה פרוטה. וכמו שרואים בר"ן בקדושין (ד. מדפי הרי"ף), דאיתא שם בגמ' (ח.), שרב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן בגלל 'לדידי שוה לי ה' סלעים', וכתב הר"ן, ומש"ה אני מסתפק במקדש בדבר שאינו שווה פרוטה אי מציא אמרה לדידי שווה, דאפשר דכיון דלא שווה מידי לאו כל הימנה לתת עליו תורת כסף, והכא שאני דכיון דודאי ממונא הוא, כי אמר לדידי שווה לי מהני. עכ"ל. דהיינו, שדבר שאינו שווה פרוטה בשום מקום, נחשב שאינו ממון, ויתכן שא"א לומר עליו 'לדידי שווה לי'.

ולכן, לענין הנדון בתוס', להחשיב אתרוג שווה פרוטה לשווה דמי שלש סעודות, שייך לומר 'לדידי שווה לי', משא"כ בנידון של המל"מ, להחשיב דבר שאינו שו"פ ליותר משו"פ, בזה דן הר"ן לומר שלא שייך לומר לדידי שווה לי, כמו שהובא.

דחיית הראיה מהרמב"ם

ה. ואכתי' נשארה הראיה מהרמב"ם לגבי זקן ממרא, [שהרי שם שייכת הוראה על חפץ שלולא מצוותו אינו שווה פרוטה ורק ע"י מצוותו שווה פרוטה].

אך בן אחיו של מהר"ש לנדא, ונכדו של הנוב"י, בספרו יד המלך (אישות ד יט, הו"ד בנובי"ת אה"ע קכ), דחה את הראיה מהרמב"ם, ותוכן דבריו, שבאיסורי הנאה, ע"י הפסק שפוסקים שהחפץ אסור בהנאה הוא מאבד שם ממון,

[גם אם יש עוברי עבירה שמשלמים עליו], ואם הזקן ממרא פסק על חפץ מסויים שהוא אסור בהנאה, ביטל ממנו שם ממון, ונחשב הוראה בדבר שיש בו כרת, כי נפק"מ לקדושי אשה. אך אם הזקן ממרא אסרו רק באכילה ובגלל זה פחת שווי החפץ מפרוטה, אע"פ שבתוס' מבואר שגם זה נחשב נפק"מ לקדושי אשה, נקט היד המלך שלהרמב"ם אינו נחשב נפק"מ לקדושי אשה, כי לא מונח בעצם הפסק שאינו ממון, [שהרי שייך דבר שאסור באכילה ושוה פרוטה. ובפרט ע"י צירוף של כמה דברים שאסורים באכילה]. ואותה סברא שייכת גם לגבי אתרוג פסול, שלא מונח בעצם הפסק נפק"מ לדבר שיש בו כרת, [קדושי אשה], שהרי שייך אתרוג פסול שיהיה בו שווה פרוטה. ונדחתה הראיה מהרמב"ם.

[ויע"ע מו"מ בזה ממהר"ש לנדא, בנובי"ת אה"ע סי' קכ וסי' קכב].

והנה חקרו האחרונים, האם 'דבר שמביא לידי כרת' היינו, שנחשב שהוא פסק את הפסק שיפסק בסוף. או שהפסק הנוכחי שפסק הזקן ממרא נחשב שיש בו כרת, וסברת היד המלך היא הוא כהצד השני.

ויש להוכיח ממש"כ הרמב"ם (ממרים ד א), אם חלק עליהם [הזקן ממרא חלק על הבי"ד] בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש בשגגתו חטאת וזדונו כרת, כגון שהתיר החמץ ביום ארבעה עשר בניסן בשעה ששית, או אסרו בהנאה בשעה חמישית, הרי זה חייב מיתה. עכ"ל. ולכאוי' צ"ב הרי חמץ בשעה ששית אין בו כרת, ולמה נחשב 'דבר שיש בו כרת'. וביאר הכס"מ, שכיון שהמקדש בחמץ משש שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין, הרי מחלוקת זה בדבר שחייבים על זדונו כרת, אך בלשון הרמב"ם משמע באופ"א, שכיון שהחמץ יש בו כרת, גם איסור דרבנן שבו נחשב 'דבר שיש בו כרת'. והטעם שרק בשעה ששית נחשב שיש בו כרת ולא בשעה חמישית. כי ידוע מה שביאר הגרי"ז שבשעה ששית עשאוהו 'חמץ' ולוקה מכת מרדות על אכילתו, ושעה חמישית זו הרחקה משום יום המעונן ולא עשאוהו 'חמץ', ואינו לוקה מכת מרדות על אכילתו.

והרמב"ם כתב ג"כ שהמורה על דבר האם הוא טמא נחשב שיש בו כרת, כי נפק"מ לביאת מקדש. [ולתוס' בגלל שאם ימכרוהו, ונפק"מ לקדושי אשה]. וזה ג"כ דבר שבפסק עצמו מונח כרת.

הערות קצרות בנידו"ד

• בעצם הדבר צ"ב, שאם אזלי בתר השווי בשוק, א"כ ניחזי אנו, שאם הציבור לא קיבלו את הפסק של הזקן ממרא א"כ לא נשתנה ערכו בשוק.

• הפנ"י בסוכה לט. דן לומר, שלענין קדושת שביעית שכתוב 'לאכלה', חל שם 'דמי שביעית' רק על אותם דמים ששווה האתרוג לאכילה, ולא על כל הדמים ששילמו עליו, ודלא כתוס', ואכמ"ל.

והמנח"ח הקשה על הפנ"י, שאם קדושת שביעית זה רק בשווי לאכילה, א"כ הפרוטה הזו תתבטל ברוב במחיר היקר שאינו דמי שביעית, ודנו בזה האחרונים מצד כללי ביטול ברוב, נולד בתערובת ומטבע. אך יתכן שלא שייך בזה ביטול ברוב, כי אין פרוטה מסויימת שדנים על השווי שלה.

• יש עוד נידון שנוגע להלכה, במי שקנה אתרוג למצוותו, ומפריש ממנו תרומות ומעשרות, כמה השוויות של המעשר שני. שהרי אם יחתכו עשירית מהאתרוג, האתרוג יפסל, ובהרבה פעמים זה יגרום שהעשירית אינה שווה פרוטה, ומעשר שני שאינו שו"פ א"א לחללו אם אין לו מטבע שכבר חילל עליה, [פרוטה חמורה], ואכמ"ל.

• אומרים קושיא בשם הגר"ח, שמי שיש שני בולים יחידים בעולם וכל אחד שווה לדוגמא 0001 דולר, ובא אחד ושרף את אחד מהבולים, ועי"ז הכול שנשאר נהיה שווה.

דברי רבינו מרן ראש הישיבה

הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש זצוק"ל

בענין צא מדירת קבע, והחסיון בצל כנפי השי"ת המיוחד במצוות סוכה

בענין ישיבה בסוכה מצינו שגדר הדברים שאנו יוצאים מדירת קבע ונכנסים לחסות בצל כנפיו של הקב"ה, וכך אנו אומרים ביה"ר כשנכנסים לסוכה, שבזכות הסוכה נזכה לחסות בצל כנפיו של הקב"ה, וצריך לבאר את הענין של 'בצל כנפיו' של הקב"ה, ובמה מתבטא ענין זה במצוות סוכה יותר מבשאר דברים, וכן מצאנו בתהילים (לו ח) מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם 'בצל כנפיך יחסיון', ואנו מבקשים לחסות בצל כנפיו של הקב"ה.

ויתכן לבאר בזה, כי הנה בגמ' ב"מ (פה) מובא המעשה שרבינו הקדוש באו עליו יסורים תליסר שני, והם באו עליו מחמת מעשה דההוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי, אמר ליה זיל לכך נוצרת, אמרי (ברקיעא - רש"י) הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין, ושואלים כולם, הרי סוף סוף אכן 'לכך נוצרת' ומהי התביעה על רבינו הקדוש, וידוע הביאור בזה, שהתביעה היתה על שנכנס אצלו העגל לחסות תחת בגדיו בשביל להניצל מהשחיטה, שבכזה מצב לא שולחים אותו לשחיטה. דהיינו שיש בזה דבר המצריך רחמים באופן מיוחד, ועל זה יש תביעה, וכמו שאצל יוסף הצדיק כתוב שאמרו האחים 'אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו', דהיינו שאע"פ שפסקו עליו מיתה ודנו אותו כרודף, מ"מ היתה כאן נקודה מסוימת המצריכה רחמים.

והענין של בצל כנפיך יחסיון פירושו שהאדם חוסה תחת הקב"ה, וביאור הדברים הוא, כי הנה ישנם שני מיני שמירה שהאדם נשמר על ידם, ישנו אופן שהאדם נכנס לתוך מקום שמור ובכך הוא נשמר, וישנו אופן אחר והוא שאדם מסוים בעל כח מקבל על עצמו לשמור אותו מהמזיקים ובכך הוא שמור, ואנו קוראים לזה בלשוננו שהוא נמצא תחת 'חסותו', ובוה יש לבאר את הענין, שכאשר אנו יוצאים מהדירת קבע, שבה אנו שמורים, ויוצאים לדירת ארעי שבה אין לנו את השמירה הרגילה ע"פ דרך הטבע, בזה אנו מראים שאנו מאמינים בקב"ה שאנו שמורים על ידו ובוטחים בו, ובאמת ע"י זה אנחנו נכנסים תחת השמירה של הקב"ה. וזה מה שאמר דוד המלך בתהילים (צ"א) 'אומר לה' מחסי ומצודתי'.

ובדמיו רחוק לזה הוא מה שמצינו בשילוח הקן (חולין קמ:): שאם כנפי האם נוגעות בקן חייב לשלח את האם, אפי' שאינה רובצת ממש על הקן, וביאר הרמב"ם שיסוד שילוח הקן הוא שהאם רובצת על הבנים מפני שהיא מרחמת עליהם, ואם יקחו את האם על הבנים יש בזה ניצול של רחמי האם, שצדין אותה מתוך רחמיה על בניה, ואף אם הם תחת כנפיה עדיין היא מחוברת אליהם ושומרת עליהם, ועל כן אסור ליטול את האם על הבנים.

זאת אומרת שאנו אומרים לקב"ה שאנו יודעים שאין לנו על מי לסמוך וכו', אנו יוצאים מבתינו כמי שאין לנו בית, ואנו רוצים לחסות בצל כנפיך. וזו דרגת ביטחון גבוהה מאוד, שאדם לא

מֶרֶן בַּעַל הַ"בְּרֵכֶת כֶּהֱן" זְצוּק"ל
במעמד חנוכת בית הכנסת "זכרון שמואל" בעירנו ביתר ת"ו

נושא דברים לכבוד המעמד

עם אחיו רבינו אשר הכהן זצוק"ל

מפאר את שולחן המזרח

הרב מאיר רובינשטיין מקבל את ברכת הקודש

בוטח על כלום, רק על הקב"ה. תמיד האדם מרגיש שהוא שומר על עצמו, ונמצא במקומות שיכול להישמר בהם, וסומך על כך וסובר שהוא שמור, אבל כשהוא יוצא למקום שאין מי שישמור עליו רק הקב"ה, זו דרגת הביטחון הגבוהה ביותר, ומראה שמכיר בכך שאין עוד מלבדו, ואין כח בעולם שיכול להזיקו בלי רצון השי"ת.

בענין מצות השמחה המיוחדת בחג הסוכות, מתוך הריביות והביטחון בהשי"ת

ואפשר עוד להוסיף בזה, הנה בסוכות יש שמחה מיוחדת, וכמו שכ' הרמב"ם (פ"ח מסוכה ולולב ה"ב) שאע"פ שבכל המועדות נצטוו בשמחה מ"מ בסוכות היתה במקדש שמחה יתירה, ועשו את שמחת בית השואבה, והיינו מפני שבחג הסוכות נזכרה השמחה בפירוש (ויקרא כג מ) 'ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים'.

ובאמת יש לזה גם דיוק מהמקרא, דכתיב (ויקרא כג מא) 'וחגגתם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה', והנה הלא יש לנו ג' רגלים, ומהו שבעת ימים 'בשנה', [ובשלמה ביה"כ שכתוב (שם ט"ז ל"ד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני' מכל חטאתם אחת בשנה', בזה הביאור שכן יום זה אינו אלא אחת בשנה, שיום זה אינו שייך לשאר המועדים והרגלים, ובשאר המועדים לא נאמר דבר זה, אבל מה שכ' בסוכות שבעת ימים בשנה צ"ב], ומבואר שיש חובת חג מיוחדת הנוהגת רק בסוכות ואינה נוהגת בשאר מועדים, והיא חובת השמחה וכמו שנאמר גם כן (דברים ט"ז ט"ו) 'והיית אך שמח'.

והנה מקשים במה שבתורה יש כפילות במקראות שבחג הסוכות, שבתחילה כתוב (ויקרא כ"ג ל"ד) 'דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה', ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו, ובהמשך הפרשה נאמר (כ"ג ל"ט) 'אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון, ומהי כפילות זו, ויהיה הביאור מה שיהיה הרי מבואר עכ"פ שיש בסוכות דין מחודש של חג, מלבד דין 'מקרא קודש' שבו, וזה שנאמר אך בחמשה עשר יום וגו', מלבד מה שנאמר בתחילה ביום הראשון מקרא קודש וכו'. וזה הביאור במה שנאמר כאן שבתון ביום הראשון וביום השמיני, מה שלא נזכר בפסח ושבועות, שלא נאמר בהם אלא מקראי קודש, לפי שיש כאן דין חג חלוק לעצמו, 'שבתון'.

ויתכן ששני הדברים תלויים זה בזה, שכאשר אדם מגיע לדרגה שהוא מרגיש שאינו בוטח באף דבר רק בהשי"ת בלבד, בזה הוא בא לידי שמחה גדולה עד שאין לך שמחה גדולה מזו, ומהו בא ניהוג השמחה המיוחד בחג הסוכות. ואצל דוד המלך ע"ה כשרצה להראות את דבקותו בתורה פזז וכרכר לפני הארון, [ובפרט מחמת שהיה מלך ישראל, שעליו כתוב (דברים י"ח י"ט) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו וכן נאמר בו 'ולא יסור לבבו', וכלשון הר"מ (פ"ג ממלכים ה"ו) 'על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב כל קהל ישראל ולפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם שנאמר כל ימי חייו', שכך היא המידה שאדם הדבוק בתורה ממילא הוא מפזז ומכרכר לפניו, כמו"כ אנו מראים את בטחונו ודבקותו בהשי"ת במה שאנו שמחים לפניו.

ליבון הלכה

בענין פסול סוכה שהיא ביתו שדר בה כל השנה

מרן עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

א

**מחלוקת רש"י והר"ן בטעם הפסול של סוכת
היוצרים הפנימית וסוכת גנב"ך**

איתא בגמרא בסוכה (דף ח' ע"ב) "אמר רבי לוי משום רבי מאיר שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו, הפנימית אינה סוכה והחיצונה סוכה". ופירש רש"י "שתי סוכות של יוצרים - כך היה דרך של יוצרי כלי חרס בימיהם, עושין להם שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו, ובחיצונה הוא עושה מלאכתו, ומוציא קדרותיו למכור". והטעם שהפנימית אינה סוכה, פירש רש"י "פנימית אינה סוכה - אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה... אינה סוכה דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו, דהא כל ימות השנה דייר התם, ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם". מבואר שהחסרון הוא משום שלא ניכר שדר בה לשם מצות סוכה כיון שכל השנה הוא דר בה.

אבל הר"ן (דף ד' ע"א מדפי הרי"ף) פירש "הפנימית אינה סוכה, אם בא לישב בתוכה בחג לשם סוכה, אינה סוכה משום דעבידא לדירה והוא לה כבית ואיכא משום תעשה ולא מן העשוי, כלומר ולא מדבר העשוי לאוצר ולדירה ולא לצל, כדאמרין בסמוך והוא שעשויה לצל ולא לאוצר ודירה". מבואר שהחסרון הוא משום שאינה עשויה לצל אלא לדירה, ואנן בעינן שתהא הסוכה עשויה לצל ולא לדירה וכיון שהיא עשויה לדירה אם יושב בה לשם סוכה יש בזה פסול של תעשה ולא מן העשוי כי לא עשה שום מעשה להכשירה לסוכה. מבואר שנחלקו רש"י והר"ן בפסול של סוכת היוצרים הפנימית, האם החסרון שלא ניכר שדר בה לשם מצוה או משום שעשויה לדירה ולא לצל. והנפק"מ ביניהם היא אם זה פסול דאורייתא או דרבנן כדלהלן.

וכן מצאנו שנחלקו בטעם הפסול של סוכת גנב"ך, דאיתא התם (סוכה דף ח' ע"ב) "תנו רבנן גנב"ך סוכת גוים, סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת כותים, סוכה מכל מקום כשרה, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה, אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל סוכה". ופירש רש"י מהי סוכה כהלכתה שעשאה לצל, "שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא, דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן, לשם סוכה בעינן, ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוכת מן החורב". מבואר שסבירא ליה שבעינן סוכה לשם צל, אלא שלא סגי בהכי כי יתכן שגם אם נעשתה לשם צל יש בה פסול כשלא ניכר שיושב בסוכה, ולכן גם כשנעשתה לשם צל צריך שיהא ניכר שיושב בסוכה. וכשנעשתה לצניעות בעלמא זה חסרון שלא נעשתה לשם צל כלל, (ודלא כהרמב"ם שבעינן עשייה ואפילו לא נעשתה לשם צל וכגון שנעשתה לצניעות בעלמא וכפי שנתבאר לעיל). ואילו הר"ן (דף ד' ע"א מדפי הרי"ף) מפרש "והוא שעשאה לצל - כלומר שלא תהא עשויה לדירה ואוצר". והיינו לשיטתו שבעינן סוכה לשם צל ולא לשם דירה ואם היא עשויה לדירה היא פסולה. וכדברי הר"ן פירש גם הריטב"א.

ובביאור מחלוקתם של רש"י והר"ן כתב בשעה"צ (סימן תרל"ו ס"ק י"ג) שנחלקו האם הפסול של דירה שדר בה כל השנה הוא פסול מדאורייתא או מדרבנן. לדעת רש"י אם נעשית לשם דירה זה פסול דרבנן כיון שמדאורייתא הואיל ונעשית לשם צל היא סוכה כשרה ורק רבנן פסלו אותה משום שלא ניכר שיושב בסוכה. אבל לדעת הר"ן הפסול של סוכה שהיא דירה שדר בה כל השנה הוא מדאורייתא שכיון שנעשית לדירה ולא לסוכה הרי היא פסולה מהתורה. וכך מבואר בב"ח (סימן תרל"ה) בביאור המחלוקת

בין רש"י והר"ן. וכתב הב"ח שהלכה כהר"ן סוכה שנעשית לשם צל ולשם דירה פסולה מהתורה.

אבל השו"ע (סימן תרל"ו סעיף ב') פסק כרש"י שהחסרון בפנימית משום שלא ניכר שיושב בסוכה ולא משום שנעשית לשם דירה. כלומר, ואפילו שהיא עשויה לשם דירה, אינו יוצא בה רק משום שלא ניכר שיושב בסוכה ולא משום שנעשית לדירה. ודקדק בלשונו שכתב שאינו יוצא בה ידי סוכה ולא כתב כלשון הגמרא שאינה סוכה, כיון שלפירוש רש"י אין החסרון בעצם הסוכה אלא בגבול היושב בה שלא ניכר שיושב בסוכה. וז"ל השו"ע "יוצר כלי חרש שיש לו שתי סוכות זו לפנים מזו ועושה קדירותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה, הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר שדר בה לשם מצוה, והחיצונה יוצא בה, שהרי אינו דר בה כל השנה". (וכל זה לפי הבנת הב"ח שבדעת רש"י סוכה שעשויה לשם דירה אינה פסולה מהתורה אלא רק מדרבנן, וממילא השו"ע גם סובר כן. אבל לפי הבנת המג"א להלן (אות ז') אין ראייה, וממילא גם לדעת השו"ע סוכה שעשויה לשם דירה פסולה מהתורה עיי"ש). ולפי השו"ע שהחסרון משום שלא ניכר שיושב בה לשם סוכה, יתכן שאם אדם אחר ישב בה, הוא יוצא ידי חובתו כיון שכלפיו אין חסרון שלא ניכר שיושב בסוכה שהרי אינו דר שם כל השנה אלא רק בסוכות וכלפיו ניכר שיושב בסוכה לשם סוכה.

אלא שתמה הב"ח שמצאנו שגם רש"י מסכים שיש פסול מהתורה של סוכה שדר בה כל השנה שנעשית לשם דירה ולא לשם צל. כך מבואר בדבריו במשנה (דף י"ד ע"א ד"ה רבי מאיר) לגבי סיכוך בנסרים שיש איסור לסכך בהם משום גזירת תקרה שכתב "רבי מאיר דפסיל אית ליה גזרת תקרה אי

מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת קורות ביתו אף היא בנסרים מקורה, וההוא ודאי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה". מבואר להדיא שהפסול של סוכה שדר בה כל השנה הוא מדאורייתא.

וכך מבואר בדבריו בגמרא (דף י"ב ע"א ד"ה חדא הא) לגבי גזירת אוצר במסכך בחבילי קש וחבילי עצים שאסור לסכך בהם משום גזירת אוצר, שכתב "שאם אתה אומר כן אין אדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל וישן באוצרו במקום שלא נשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד ולא לשם סכך של צל דנהוי שם סוכה עליה, ואפילו שם סוכה שאינה של חג, אלא כבית בעלמא". הנה מדנקט "שאינה של אלא כבית בעלמא", מבואר שסובר שבית שדר בו כל השנה פסול מדאורייתא (כי אילו היה מדרבנן הרי זו גזירה לגזירה).

ומבאר הב"ח שיש חילוק לפי רש"י באופן הסיכוך, אם מסכך סיכוך קל כדרך שמסככים לצל, אפילו שסיככה לדירה היא כשרה כיון שיש עליה שם סכך שהרי היא עשויה לצל ומגינה על האדם וסוככת עליו מן החום והיא נקראת סוכה ולא דירה ואפילו שדר בה כל השנה, אבל באופן שמסכך בנסרים שאין עליהם שם סוכה אלא הם עשויים לעשות מהם תקרה, אין עליה שם סוכה כלל ועיקר והיא פסולה משום דירה שדר בה כל השנה.

ב

נפק"מ בין רש"י להר"ן אם הפסול של דירה שדר בה כל השנה הוא מדאורייתא או מדרבנן

ונראה שיש כמה נפק"מ בזה האם הפסול הוא מדאורייתא או מדרבנן: א. הפמ"ג והבכורי יעקב (סימן תרל"ה) כתבו נפק"מ באופן שאין לו סוכה אחרת אלא זו שהיא דירה שדר בה כל השנה, לדעת הר"ן שהיא פסולה מדאורייתא לא ישב בה, אבל לדעת רש"י שפסולה רק דרבנן יש להקל שישב בה ואף יברך עליה דבאופן זה לא גזרו כמבואר במשנה ברורה (סימן תרכ"ט ס"ק נ') לגבי כל פסולי סכך שאסרו רבנן משום גזירה, שיכול לסכך בהם בשעת הדחק ואף לברך על הסוכה. ב. באופן שבנה סוכה לשם סוכה ואח"כ נמלך וישב בה לשם דירה. לפי רש"י היא פסולה כי סוף סוף לא ניכר שיושב בסוכה, (ביכורי יעקב סימן תרל"ה ס"ק א'). אבל לפי הר"ן היא כשרה כיון שהפסול נקבע בעשיית הסוכה לדירה וכיון שהיא נעשית לשם סוכה היא כשרה. כך מבואר בדבריו שכתב לגבי הפסול של "תעשה ולא מן העשוי" שאם עשאה לדירה ואח"כ חשב עליה לסוכה הרי זה תעשה ולא מן העשוי ופסולה, משא"כ אם עשאה לסוכה ולא לדירה, אפילו אם נמלך

ודר בה, ושוב נמלך לעשותה לסוכה, אין בה תעשה ולא מן העשוי כיון שעשייתה היתה בהכשר. וכך מבואר בפמ"ג (סימן תרל"ה א"א ס"ק א') כדלהלן. ג. העושה סוכה לשם צל ולשם דירה, כמו סוכת היוצרים הפנימית, לדעת רש"י היא כשרה מהתורה אבל מדרבנן פסולה משום שלא ניכר שיושב בסוכה, ולדעת הר"ן היא פסולה מהתורה כיון שנעשית לשם דירה ודירה פסולה מהתורה. ד. דירה שדר בה כל השנה ועשאה סוכה, ובא אדם אחר שלא דר בה כל השנה וישב בה לשם למצות סוכה, לדעת רש"י שהפסול משום היכר שלא ניכר שדר בה לשם סוכה, באדם אחר אין זה שייך כי הוא לא דר בה כל השנה לשם דירה, ולכן מסתבר שיוצא בה ידי חובת סוכה. ולדעת הר"ן שהפסול הוא בעצם שנעשית לשם דירה ולא לשם צל, אין חילוק מי שיושב בה כי היא סוכה פסולה לכל אדם.

אלא שנפק"מ זו (האחרונה) לא מוסכמת, דהנה הערוך לנר (דף ח' ע"א וע"ב) תמה מאי שנא סוכת רועים (רקב"ש) שכשרה מסוכת היוצרים הפנימית שפסולה, הרי כמו שסוכת היוצרים פסולה משום שאין בה היכר כפי שפירש רש"י (דף ח' ע"ב) שלא ניכר שיושב בה לשם סוכה, אפילו שלא דר בה ממש כל השנה אלא רק בימות הקיץ כמבואר במשנה במסכת מעשרות (פרק ג' משנה ז'), (ומה שכתב רש"י שדר בה כל השנה, לאו דוקא הוא עיי"ש), כך גם סוכת הרועים אין בה היכר שיושב בה לשם סוכה כיון שעשויה לדור שם עם הצאן בימות החמה, ומדוע סוכת היוצרים הפנימית פסולה וסוכת הרועים כשרה. (אבל לפי הר"ן לא קשה כי הוא מפרש שבעינן סוכה לשם צל וסוכת היוצרים כיון שעשויה לשם דירה ולא לשם צל אינה סוכה, ואילו סוכת הרועים כשרה כיון שהיא עשויה לשם צל).

וביאר שצריך לומר שזו מחלוקת תנאים בין שתי הברייתות, הברייתא שמכשירה סוכת הרועים סוברת שאה"נ גם סוכת היוצרים הפנימית כשרה, והברייתא שפוסלת סוכת היוצרים הפנימית חולקת עליה. ובזה מיישב הערוך לנר מדוע הרמב"ם השמיט את הדין של סוכת היוצרים הפנימית שפסולה, משום שפסק כמו הברייתא שסוכת רקב"ש כשרה וממילא גם סוכת היוצרים הפנימית כשרה. וכך מבואר בדברי השפת אמת בקיצור דבריו. (וע"ע להלן אות ה' מש"כ בענין המשטת הרמב"ם).

ולכאורה קשה על תמיהת הערוך לנר והשפת אמת, מה קשה להם מסוכת הרועים, הרי יש לומר ששם מיירי כלפי אדם אחר שסוכת הרועים כשרה לאדם אחר לשבת בה ולא לרועה עצמו דומיא דסוכת גוים ובהמה שהנידון על אדם אחר שישב בה ולא על הגוי

והבהמה, ולאדם אחר היא כשרה כי כלפיו אין שום חסרון בה, ורק לרועה עצמו היא פסולה כי יש חסרון שעשאה רק לימות החמה, ואילו בסוכת היוצרים הפנימית מיירי כלפי בעל הסוכה עצמו שהסוכה פסולה כי אצלו יש חסרון שלא נעשית לשם צל. ומזה שהערוך לנר והשפת אמת לא ביארו כן מוכח שסבירא להו שאין לחלק בין אדם אחר לבעל הסוכה, כי היא פסולה לכל אדם. ולפי זה יש לומר שה"ה בסוכה שדר בה כל השנה שפסולה אין חילוק בין אם יושב בה בעל הסוכה או אדם אחר היא פסולה לכל אדם.

אלא שצ"ב מדוע אין לחלק כן הרי זו סברא חזקה וברורה, וכן תמה על דבריהם הר"א משקובסקי זצ"ל בספרו. ועוד צ"ב מה הדמיון בין סוכת הרועים לסוכת היוצרים, הרי בסוכת הרועים יתכן שהרועה לא דר שם אלא רק חוסה בצל בשעה שהצאן רועים כפי שכתב רש"י (דף ח' ע"ב ד"ה רועים) "שעשו סוכה בשדה לישב בתוכה מפני השרב ושומרים צאנם" ולכן היא כשרה דאינה כמו דירתו של כל השנה, משא"כ סוכת היוצרים היא עשויה ממש לדירה לדור שם כל השנה כפי שכתב רש"י (שם ד"ה פנימית) "דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם" ולכן היא פסולה. וצריך לומר שמוכח מכאן שהערוך לנר הבין כדעת המג"א (להלן אות ז') שהבין ברש"י שהחסרון של סוכת היוצרים הוא משום שעשויה לצל ולא משום דירה שדר בה כל השנה עיי"ש.

ג

דעת המג"א והט"ז במחלוקת רש"י והר"ן

המג"א (סימן תרל"ה ס"ק א') חולק על הב"ח וסובר שרש"י לא חולק על הר"ן בסוכה שעשויה לדירה שפסולה מהתורה דודאי מודה בה, אלא שנחלקו בדין של סוכת היוצרים הפנימית האם היא עשויה לדירה או לא. רש"י סובר שאינה עשויה לדירה אלא עשויה לצל, כי אם היתה עשויה לדירה הרי היא פסולה מהתורה, ואעפ"כ היא פסולה משום שלא ניכר שיושב בסוכה כיון שגם במשך השנה הוא נמצא בה (ודלא כהב"ח שהבין ברש"י שסוכת היוצרים נעשתה לשם דירה ולשם צל ואעפ"כ היא פסולה מדרבנן משום שלא ניכר שיושב בסוכה). והר"ן סובר שסוכת היוצרים עשויה לשם דירה וגם לשם צל וכיון שהיא עשויה לדירה היא פסולה מהתורה. ועל דרך זה ביאר גם הט"ז (ס"ק א'), וכך נקט בשעה"צ (סימן תרל"ה ס"ק ד'). ולשיטתם אתי שפיר דברי רש"י בדף י"ב ובדף י"ד שמביא הב"ח שמוכח שרש"י גם סובר שהפסול של סוכה שהיא דירתו שדר בה כל השנה הוא מדאורייתא, וא"צ להגיע לחילוק של הב"ח ליישב את דבריו.

אלא שלשון רש"י צ"ב שכתב בביאור סוכת היוצרים הפנימית (דף ח' ע"ב) "דלא מינכרא מלתא דלשם סוכה הוא דר בו, דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם". מבואר להדיא שזה ממש כמו ביתו של כל השנה וא"כ מדוע אין בזה חסרון של ביתו שדר בו כל השנה שפסולה מדאורייתא.

ומבאר הפמ"ג (א"א ס"ק א') את כוונת המג"א וז"ל "לרש"י סובר דלצל עשויה ולא לדירה ואפילו הכי כיון דממילא דר בה על פי הרוב בפנימית (ומסתמא יש לו גם כן בית ממש כל השנה) לא מינכרא, ומדרבנן אינו יוצא ידי חובתו". כלומר, ודאי שהיא עשויה לצל ולא לדירה, ומה שהוא דר בה כל השנה אין זה משום שעשויה לדירה אלא זה ממילא מחמת עבודתו ולא בכוונה תחילה, והראיה לכך היא שהרי יש לו בית ממש לכל ימות השנה, מוכח שסוכה זו לא נעשית לשם דירה, וכיון שאינה עשויה לשם דירה אינה פסולה מהתורה אלא רק מדרבנן משום שלא ניכר שדר בסוכה.

והמחצית השקל (ס"ק א') כתב לבאר וז"ל "צריך לומר דסבירא ליה לרש"י דכל שסיכך כדרך כל המסככים לצל אפילו סככה לדירה כשרה, שהרי שם סכך עליה להיות צל על האדם כו', ודוקא סככה בנסרים דאין עליהם שם סכה כל עיקר אלא שם בית, ומשום הכי פסול משום דירה כו'. ותדע, גבי סכה של יוצרים דפסולה פירש רש"י משום דאינו ניכר שדר בה משום מצות סכה כיון שדר בה כל השנה, ותיפוק ליה דמן התורה פסולה כיון דסככה לדור בה. אלא ודאי כיון דשם סוכה עליה אפילו עשאה לדור בה כשרה ואינה פסולה אלא מדרבנן לפי שאינו ניכר כו'.

העולה לפי האמור שיש נפק"מ בין הב"ח למג"א, לפי הב"ח הדין של סוכה שהיא דירתו שדר בה כל השנה שנוי במחלוקת רש"י והר"ן האם פסולה מדאורייתא או מדרבנן, אבל לפי המג"א כפי שביאר הפמ"ג, סוכה שעשויה לשם דירה לכו"ע פסולה מדאורייתא, והמחלוקת היא רק בדין סוכת היוצרים שפסולה, האם היא עשויה לדירה ופסולה מדאורייתא או שאינה עשויה לדירה ופסולה רק מדרבנן. לדעת הר"ן היא פסולה מדאורייתא משום שעשויה לדירה, ולשיטתו אין פסול דרבנן של היכר. ולשיטת רש"י אינה עשויה לדירה ולכן אינה פסולה מדאורייתא אלא רק מדרבנן משום היכר.

נפק"מ נוספת בין הב"ח למג"א מה דעת השו"ע בסוכה שעשויה לשם דירה. לפי הב"ח שהשו"ע (סימן תרל"ו סעיף ב') פסק בסוכת היוצרים כרש"י שטעם הפסול משום היכר, סבירא ליה שסוכה שעשויה לשם

דירה אינה פסולה מהתורה אלא רק מדרבנן משום היכר, וסוכת היוצרים עשויה לשם דירה ואעפ"כ פסולה רק מדרבנן כנ"ל (אות ג'). אבל לפי הבנת המג"א שגם רש"י מודה שסוכה שעשויה לשם דירה פסולה מהתורה וסוכת היוצרים פסולה מדרבנן משום שאינה עשויה לשם דירה, א"כ השו"ע שפסק כרש"י בסוכת היוצרים שפסולה משום היכר, ג"כ סבירא ליה שסוכה שעשויה לשם דירה פסולה מהתורה אלא שסוכת היוצרים אינה עשויה לשם דירה ולכן פסולה רק מדרבנן משום היכר.

אמנם יש עיצה להכשיר את סוכת היוצרים הפנימית אם יגביה את כל הסכך ויניח אותו לשם סוכה כפי שכתב המג"א (שם ס"ק ג') "ואם הגביה הסכך וחזר והניחו שרי כמו שכתוב בסימן תרל"א (סעיף ט')", הביאו המשנה ברורה (ס"ק ח'), וכתב הפמ"ג (א"א ס"ק ג') "דניכר הוא". אלא שלכאורה צ"ב איזה היכר יש בזה שמגביה את הסכך ומניחו לשם סוכה, הרי סו"ס אין היכר שדר בסוכה. וצריך לומר שההיכר הוא כלפי האדם עצמו ולא כלפי אחרים, ולכן כשבעל הסוכה עצמו מגביה את הסכך ומניחו לשם זו הרי זו כסוכה חדשה שנעשתה לשם סוכה, ומעתה יש לו היכר שהוא דר בסוכה ולא בבית.

ד

חידושו של הגר"ז בפסול סוכה שעשויה לשם דירה ותמיהת האבני נזר עליו

כתב בשו"ע הגר"ז (סימן תרכ"ו סעיף א') "אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה אלא לצל בלבד דוגמת ענני כבוד אבל אם היא עשויה גם לדירה דהיינו לדור בה בקביעות ולא להסתופף בצלה בלבד או שעשויה גם להשתמש בה תשמיש של צניעות כגון לאוצר או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום צנוע או שהיא עשויה גם למחסה ולמסתור מזרם וממטר כל שאינה עשויה לצל בלבד אין זו סוכה אלא בית שהרי הבית הוא מיוחד לכל דברים אלו והתורה אמרה סוכה ולא בית".

משמע מדבריו שפוסל מדאורייתא סוכה שעשויה לשם דירה. והיינו כהבנת המג"א שלכו"ע סוכה שעשויה לשם דירה פסולה מהתורה. ולכן לגבי סוכת היוצרים הפנימים (סימן תרל"ו סעיף ג') נקט כלשון השו"ע שסוכת היוצרים פסולה משום היכר והיינו כרש"י שאינה עשויה לשם דירה ולכן פסולה מדרבנן ואילו היתה עשויה לשם דירה היתה פסולה מדאורייתא. דאילו לפי הב"ח שרש"י והר"ן נחלקו בדין סוכה שעשויה לשם דירה אם פסולה מדאורייתא, יוצא שכאן הוא פסק כהר"ן שסוכה שעשויה לשם דירה פסולה מדאורייתא, וא"כ בסוכת היוצרים היה צריך

לומר ג"כ כמו הר"ן לפי הבנת הב"ח שפסולה מדאורייתא משום שעשויה לדירה, ומזה שכתב שם כרש"י שפסולה משום היכר משמע כהמג"א בהבנת דברי רש"י.

מבואר לפי הגר"ז שזו חומרא גדולה שצריך שהסוכה תהא אך ורק לצל בלבד ולא לשום שימוש אחר, ואפילו שימושים קלים כמו צניעות או מחסה מזרם וממטר שאינם חשובים כמו אוצר וכדומה שהוא שימוש של דירה ממש כל השנה, אעפ"כ אם עשאה גם לשם כך יש בזה הפקעה משם סוכה והיא פסולה. אלא שצ"ב שלכאורה כל סוכה שאדם עושה מסתמא טמונה במחשבתו שהסוכה תהא גם לצניעות שלא תהא לו בעיה של צניעות, וגם להגן קצת ממטר, וא"כ תהא הסוכה פסולה, א"כ קשה למצוא סוכה כשרה שאין בה שום מחשבה. וצריך לומר שגם לפי הגר"ז דנים מה עיקר מחשבתו, אם עיקר מחשבתו על הסוכה וגם על אוצר וגם שתהא מגן ממטר וגם לצניעות, הרי היא פסולה כי יש בה חסרון שאינה לשם סוכה בלבד. אבל אם עיקר מחשבתו אך ורק לסוכה, אלא שממילא בדרך אגב היא מגינה גם ממטר, וכן ממילא היא עושה צניעות, בזה אין חשש ומודה הגר"ז שהיא כשרה. ועדיין זה חידוש גדול.

והנה על עיקר דהרי הגר"ז שכתב שאם עשויהה גם להגן מזרם וממטר, תמה האבני נזר (סימן תע"ד) שהרי סוכת הרועים אפילו שעשויה להגן ממטר היא כשרה. וזה לשונו "ועיקר דברי הרב שם שכתב דבעשויה גם להגין מגשם פסולה, ונראה כוונתו אפילו מטר יכול לירד בה. דבאין מטר יורד מבואר בסימן תרל"א דין בפני עצמו דפסול שהוא כמין בית. והכא אף שמטר יורד מעט, מכל מקום מאחר שכוונתו להגן ממטר מעט פסול. מפורש להיפוך בהגהות מיימוני פ"ה מהלכות סוכה סק"ט דזה סוכת רועים שעשויה להגן מחמה ומגשמים הצלה פורתא". כלומר, שאם היא עשויה להגן ממטר באופן שלא נכנס כלל המטר היא פסולה מדין מעובה כמין בית ולא על זה מיירי הגר"ז, אלא מיירי שנכנס מטר אלא שמגינה קצת שמדין מעובה כמין בית היא כשרה, ואעפ"כ היא פסולה כיון שלא נעשית רק לשם צל. ועל זה תמה האבני נזר מסוכת הרועים שמבואר בהגהות מימוני שאפילו שעשויה להגן מחמה ומגשמים הצלה מועטת היא כשרה ונחשב שעשויה לצל.

וז"ל ההגהות מימוניות שם על דברי הרמב"ם (הלכה ט') שכתב שסוכה שנעשית לצל כשרה כגון סוכת בהמה וכדומה, ועז זה כתב ההגהות מימוניות "ר"ת פירש והוא שעשוי לצל, ולא מעובה להגן מן הגשמים שזו פסולה... ומעשה שסיכך ה"ר שמעון גיסו של

הרב מאיר רובינשטיין מתברך אצל מרן עמוד ההוראה שליט"א

דיומא (דף ט"ז ע"א) האיכא פלגא דאמתא דמתחזי פיתחא. אף דבציר מד' טפחים לא חשיב פתח ועל כורחין צריך לומר חלק מפתח חשיב פתח. אך כפי הנשמע אותם שדרים בה מתקנים אחר החג בתקרה מפני הקור ובימי החמה מפני החום". היוצא מדבריו שאם לא משתמשים במשך השנה בסוכה כמות שהיא אלא צריך לתקנה שתהא ראויה לשימוש, אין בה חסרון של סוכה שדר בה כל השנה כיון שהוא לא גר בסוכה כל השנה בלי תיקון. ואם משתמש ע"י סגירת הגג נשאר בצ"ע. ומשמע שאם משתמש בסוכה כמות שהיא במשך השנה, יש בה חדרון של סוכה שדר בה כל השנה, אלא שיש לה תקנה שיגביה את הסכך ויניחו לשם סוכה, כפי שכתב המג"א (ס"ק ג') ומביאו המשנה ברורה (שם ס"ק ח').

גב דכשרה היא שהרי נעשה מתחלה לשם צל, העשיה שהיתה לשם החג נבטלה וע"כ צריך לחדש בה דבר".

אבל עדיין יש לדון אם יש לפוסלה מדין סוכה שדר בה כל השנה. ושאלה זו שאל בעל החלקת יואב את האבני נזר, וזו תשובתו אליו (אבני נזר או"ח סימן

תע"ד) "על דבר שנסתפק בסוכות העומדים משנה לשנה איך יהיו כשרים דבשעה שמניח סכך מקנים הנארגים דעתו שישאר אחר החג לדירה ודומה לעשה הסוכה לצל ולדירה דפסולה (כמבואר בשו"ע הגר"ז הנ"ל)... אך התינוח אם הם דרים בהסוכה כמו שהיא עכשיו, אך שמעתי שזה אינו כי הנשארים כמו שהם עכשיו אין דרים בהם כל השנה רק תשמישים קלים עושים שם ודומה לסוכת יוצרים החיצונה [סוכה ח ע"ב], והרוצים לדור שם כל השנה מתקנים אחר החג בתקרת נסרים ומעזיבה על גבי הסכך, וכשיגיע החג נוטלים התקרה ומעזיבה שעל גבו, ובזה אין חשש, שטעם הפסול לדירה משום דבית נקרא והתורה אמרה סוכה ולא בית, וכיון שאין דעתו לדור בה רק אחר התיקון דומה לגולמי כלי מתכת טהורין דלא מקרי כלי קודם התיקון [חולין כה ע"א], הכא נמי לא נקרא בית קודם התיקון. ואם היתה דעתו לדור על ידי סגירת הגגין לבד היה אפשר לומר דכהאי גוונא לא חשיב מחוסר מעשה כיון שהגגין עשויין בצירין, דמהאי טעמא לא חשיב הסגירה עשיית אוהל, ובזה יש מקום עיון דמכל מקום הסכך כמו שהוא עכשיו אינו ראוי לדירה, ויש לומר להיפוך דמכל מקום יחשב חצי בית וכל חלק חשיב בית. ויש להעיר בזה משמעתא

ר"ת בנסרים שאין בהן ד' טפחים ועשה סוכה יפה מאד כעין כיפה ותקוע במסמרות ופסלה ר"ת משום דמצלת מן הגשמים, אבל השכיבן זה אצל זה כשרה דאין מצלת מן הגשמים, דריב"א כתב סתם סוכת רועים עשויה להגן מן החמה ומן הגשמים וכו'. ושמא הצלת גשמים הצלה פורתא אבל אם אין יורדין בה גשמים כלל פסולה והמחמיר תבא עליו ברכה מאת השם יתברך ע"כ מן אבי"ה". כלומר שאע"פ שבעינן סוכה שעשויה לצל ולא לדברים אחרים, אבל בהצלה מועטת מגשמים אין זה נקרא שאינה עשויה לצל. מבואר להדיא שלא כדברי הגר"ז.

וכך מבואר להדיא בדברי הראב"ה (הלכות סוכה סימן תרי"א) שמביא ההגהות מימוניות וז"ל "ובתוספות של רבינו יב"א ראיתי כתוב סתם סוכות רועים עשויה להגן מפני החמה ומפני הגשמים ולא אתי למעוטי הא דקאמר שעשאה לצל אלא עשאה לדור שם בקבע או אם עשאה לאצור פירות בתוכה. ושמא הצלת גשמים דקאמר הצלה פורתא, אבל אם אינה יורדין בה גשמים כלל לא. והמחמיר ישא ברכה מאת ה'". ואע"פ שכתבו שהמחמיר תבוא עליו ברכה, והיינו שבעינן לכתחילה שתהא עשויה אך ורק לצל ולא לשום דבר ואפילו לא להציל מעט מגשמים. מ"מ זה רק לחומרא אבל בדברי הגר"ז מבואר שהיא פסול מדינא ולא מחומרא.

ועוד יש להעיר על דברי הגר"ז שכתב שצריך שתהא הסוכה עשויה לצל "דוגמת ענני כבוד", דבשלמא למ"ד סוכות זכר לענני כבוד, ניחא דיתכן שהעננים היו רק לצל. אבל למ"ד סוכות ממש היו, וכפי שפירש רש"י בסוכה (דף י"א ע"ב) "סוכות ממש היו עושין להם בשעת חנייתם", מסתבר שהם היו משמשות להם גם לצניעות, דוגמת 'מה טובו אהליך יעקב' שאין פתחיהן מכוונים אלו מול אלו.

ה

סוכה העומדת משנה לשנה האם יש בה חסרון של דירה שדר בה כל השנה

יש לדון בסוכה העומדת משנה לשנה שאחרי סוכות נשאת קיימת ומשתמשים בה, האם יש בה חסרון של דירה שדר בה כל השנה וכשיגיע סוכות היא תהא פסולה. והנה המשנה ברורה (סימן תרל"ו ס"ק ז' בשם המג"א) דן מדין סוכה לשם החג שכיון שעבר סוכות בטלה המצוה ומעתה אינה לשם חג וכשיגיע סוכות צריך לחדש בה דבר לשם בכך והיא כשרה. וז"ל "וסוכה העומדת משנה לשנה אף דמתחלה עשאה לשם החג כיון שעבר החג הרי בטלה העשיה וכמו שכתב המ"א בסימן תרל"ח סק"ב, ואף על

יצא לאור עולם המאסף התורני המיוחד "תל תלפיות" בענייני הימים הנוראים וחג הסוכות

בימים אלו לקראת ירח האיתנים יצא ממכבש הדפוס המאסף התורני המיוחד "תל תלפיות" אשר הינו מאסף הלכתי מרבני קהילות ודיינים מורי הוראה עמלי תורה ויושבי אהל בראשות רבינו

הגאב"ד שליט"א עם מאמרים מיוחדים ואקטואליים בענייני ראש השנה ויום הכיפורים, ארבעת המינים, סוכה, ודיני ממונות ועוד עניינים נחוצים. הביאו ברכה אל בתיכם וטעמו כי טוב ה'.

